

הפתעה בארדנים

ד"ר מ. הופמן

מבין עקרונות-המלחמה היתה ההפתעה מאז ומתמיד אחד הגורמים המכטיחים ביותר את הסיכויים להשגת נצחון בקרב ובמלחמה. ההפתעה מושגת לפי שיטות שונות ובאמצעים שונים, שהחשובים בהם: — סודיות; הפעלת עצמה בלתי-צפויה; הופעה במקום ובזמן בלתי-צפויים; הזנאת היריב והטעתו; מהירות הפעולה; וכן הנהגת אורחי-לחימה חדשים ושימוש בסוגי-נשק חדשים. אכן, לכל האמצעים האלה נודעת השפעה גדולה פי-כמה באותם מקרים בהם יש בהתנהגותו של היריב עצמו, ובאורח-שיקוליו, משום „שיתוף-פעולה“-כביכול עם הצד המפעיל את אמצעי ההפתעה הללו.

תכנית המתקפה הגרמנית באיזור הארדנים, בשלהי שנת 1944, היתה מושגתת כולה על השגת ההפתעה ועל ניצולה; ובה מצאו את ביטויין הדרכים הקלסיות בהן הפתעה זו מושגת.

המבצע יתואר בצמצום רב-ביותר, ורק באותה מידה שהנה הכרחית להבנת יסודי-ההפתעה שבאחת המערכות המענינות ביותר שבהסטוריה הצבאית החדשה.

הרקע למבצע - ומהלכו הכללי

קרבות-פריצה והפכו לתהליך של שחיקה הדדית. היו לכך שתי סיבות עיקריות: האחת — קשיי ההספקה, והקושי לתגבר את הכוחות אשר הותשו במבצעים הקודמים (במערכת „ראש-החוף“ בנוף-מגדיה וכיבוש צרפת ובלגיה); והשניה — התקש-חות מערדי-ההגנה הגרמני והתאוששות הצבא ה-גרמני, משהחל להילחם בשערי מולדתו.

מתקפת-הנגד הגרמנית באיזור גבעות האר-דנים היתה המאמץ האחרון של הגרמנים להביא בכל מחיר, לידי מפנה אסטרטגי בחזית-המערב. בשלהי 1944 החלו פוחתים כיבושי צבאות בנות-הברית במערב, והתקדמותם הואטה מאוד. הקר-בות שהתנהלו במבואות-המערב של גרמניה באוקטובר-נובמבר 1944 לא נשאו עוד אופי של

ערב מתקפת-הנגד הגרמנית היו כוחות בנות-הברית במערב ערוכים בחזית שאורכה 650 ק"מ. האיגודים העיקריים של כוחות אלה רוכזו להת-קפות מצפון ומדרום לאזור-הארדנים. איזור מבוטר ויערי זה נחשב, עקב עבירותו הקשה, לגורה "סבילה", פסיבית (וזאת — למרות לקחי הפלישה הגרמנית לצרפת בשנת 1940). בגורת ארדנים זו, שרוחבה כ-150 ק"מ, החזיק הקורפוס האמריקאי ה-8, אשר מנה שלוש דיביויות-רגלים (ולסיוען דיביויה-משוריינת אחת, המפוצלת לאורך החזית בשלושה צוטי-קרב). מצבת הדיביויות שבארדנים היתה מתחת-לחקן, והן הועברו לשם כלגיוזה שקטה, לשם התארגנות.

למתקפת-הנגד הגרמנית נועדו כוחות המאו-גדים בשתי ארמיות-שריון (ה-6 וה-5) והארמיה ה-7. בסה"כ הועדו להתקפה 29 דיביויות שריון ורגלים, ותפקידן היה להבקיע את החזית האמרי-קאית באיזור-הארדנים, להגיע במהירות המיר-בית אל המעברים שעל הנהר מאז בין נאמיר ודינאן, ולהתקדם מכאן לעבר אנטורפן — הנמל הגדול היחיד של בעלות-הברית (שזה לא-מכבר הוכשר על ידן לקליטת אספקה למיניה) — ותוך כדרייך לכתר ולהביס את כל האגף הצפוני של כוחות בעלות-הברית שבצפון-מערב אירופה. היטלר האמין שתבוסה מעיין-זו, שיהיה בה משום חזרה על מערכת-הארדנים הראשונה, משנת 1940 ופרשת דונקארק דאו גם יחד, "תרכך" את תוקפ-נות בנות-הברית ותאלצן לכרות ברית-שלום עם גרמניה.

מובן מאליו שלאור יחסי-הכוחות שבין הצדדים היריבים, אשר היה לרעת גרמניה, תלויה היתה

הצלחת המבצע הנועז בראש-וראשונה בהשגת הפתעה.

ב-16 בדצמבר 1944, בשעה 0530 פתחו הגר-מנים במתקפתם, שהפתיעה את האמריקאים הפ-תעה מוחלטת — דבר אשר הבטיח אפ ה הצלחה ההתחלתית; — חדירה רצינית בכל-מקום בשני הימים הראשונים למבצע. רק ביום השלישי וה-רביעי של המבצע התחילה להיות מורגשת השפעת העתודות האמריקאיות, בעיקר באגפי הטריי, בהם הלך מצב התוקפים הלוח-זרוע. לעומת זאת, במר-כו גורת-המתקפה נמשכה ההתקדמות ויצרה מצב רציני ביותר. עד ל-24 בדצמבר הגיעו הגייסות-המשוריינים הגרמניים אל מבואות דינאן שעל הנהר מאז, בסכנם את מעברי הנהר. לתוך מערך של בעלות-הברית הוכנס איפוא, במשך 9 הימים הראשונים של ההתקפה, טריי שמימדיו הגיעו עד 80 ק"מ לעומק וכ-70 ק"מ לרוחב. התגבור האמריקאי הבלתי-פוסק של הגורה המותקפת, הן מאגפי הגורה-המותקפת עצמה והן מהעומק האס-טרטגי, והתאוששות המפקדות האמריקאיות בכל הדרגים מהבהלה ההתחלתית, הביאו לשינוי המצב; וקודם כל — לשינוי יחסי הכוחות שפעלו בגורה. מ-25 בדצמבר ואילך התחלפו התפקידים — התוקף הפך לנתקף, והכוחות הגרמניים נאלצו לעבור להגנה. ב-25 בינואר 1945 נסתיימה הנ-סיגה הכללית של הגרמנים מהבליטה, לאחר שחילצו בקושי את שרידי כוחותיהם-הממונעים. מטרת המבצע לא הושגה איפוא, והוא הביא לגרמנים רק התשת-כוחות נוספת. התוצאה האס-טרטגית היחידה של מחקפת-הנגד הסתכמה בכך שהושתתה מתקפת בעלות-הברית נגד לב גרמניה, והיא נדחתה בששה שבועות.

לכאורה, עיקר ההפתעה שבמערכת-הארדנים השניה (דצמבר 1944) התבטא

בעצם העובדה כי, בראשיתה, הושגה בה הפתעה. שהרי היתה זו מתקפת-רבתי גרמנית שניה בחבל-הארדנים במלחמה השניה; אותו צד שכבר נתסס פעם בהתעלמות מאפשרויות ההתקפה-המשוריינת בחבל לכאורה "קשה-מעבר" זה — גיתן היה לצפות ממנו כי יהיה עתה דרוך ועז למתרחש ול-מתבשל. העובדה שגם הפעם הושגה בכל זאת הפתעה גמורה עלידי המתכננים והמבצעים הגרמניים — ודאי שאומרת דרשני; אך היא-היא המהוה אולי את עיקר הענין — והלקח — שבמערכה זו, הגם שישנם בה' ללא-ספק צדדים רבי-ענין נוספים. מוצדקת, איפוא, בהחלט גישתו של רס"ן מ. הופמן במאמרו זה, בו אין המחבר מרבה בתיאור עצם מהלך הקרבות, כי אם מתרכז בגורם ההפתעה, כפי שהוא התבטא בתכנית ובקורות-ביצועה.

איך הושגה ההפתעה

הסודיות

אובאָרסט, (אל"מ) מסגל המטכ"ל (בראש יחידת המ"צ של מפקדת הארמיה ה-5 עמד קצין בדרגת גנרל). המשטרה-הצבאית היתה אחראית להפסקת כל תנועה בשעות היום ועל הסואת כל שדרה ויחידה ביערות הרבים שבאיזור. גם הרכבות חדלו לנוע בשעות היום והסתתרו במנהרות. לצרכי פריקתן המהירה של הרכבות אורגנו קבוצות סבלים, שאומנו במיוחד במלאכת ההסואה. החיילים הגרמניים שמוצאם היה מאַלזאס, לוכס-מבורג, פולין ורוסיה הוצאו מקרבת החזית, וכן פונתה כל האוכלוסייה שבגזרת החזית. הוסרו כל התמרורים שעל הכבישים לשם בטחון-יתר בפני מרגלים או סיירים-חודרים-לעומק של היריב. כאמצעי-מיסוך נוסף שוגו כינויי העוצבות. היחידות הנמצאות בקו נצטוו להילחם ביתר-מרץ בפעולות מודיעין-הקרב של האמריקאים (שהיו אמנם מועטות בלא-הכי).

אימון הגייסות לקראת המתקפה בוצע במסוה של אימונים לביצוע התקפת-נגד תוך הגנה. כמו כן קיבלו מפקדי יחידות-ארטילריה הוראות האומרות שפריסתן היא לצרכי הגנה. בארגון רשת מוצבים של קציני התצפית הקדמיים (שהוקמה מטעם הפיקוד הארטילרי הגבוה) הוחל שבועיים לפני יום ה-ע*).

יחידות-הרגלים שנועדו להסתערות, התכנסו לביל 15—14 בדצמבר; כלומר, הן הגיעו לשטחי-הכינוס יממה אחת בלבד לפני שעת ה-ש. סמוך לקר-החזית הוצבו תשמועים, שדיווחו על כל רעש שנתגלה בעורפם. מטוסים נמכי-טוס עמדו במצב-הכן ע"מ להסוות ברעש-טיסתם כל רעש תנועה שישמע.

אפשר לסכם ולומר שהכלל הידוע אשר אומר כי "ללא סודיות לא תיתכן הפתעה" מצא את יישומו המלא בהכנות למבצע. החוקרים מדגישים שאמצעי-הבטחון שנקטו לשמירת הסודיות היו החמורים ביותר מבין הידועים בהסטוריה הצבאית.

* ב-2 בדצמבר לקח פטרול אמריקאי בשבי שני סיירי ארטילריה גרמניים של אחד מקורפוסיה-השריון שנועדו למתקפה. אך מקרה זה לא הוסיף מאומה להערכת-המצב המודיעינית של האמריקאים. אפשר להניח שגרמה לכך או חקירת-מודיעין מרושלת, — או שמא גילו החיילים הגרמניים כשרון מובהק לשמירת-סוד.

כל התכנון וההכנות למבצע נעשו בסודיות-סודות, ובהתחלה — רק בחוגו האישי של היטלר. למפ"קדי-הארמיות נודע על המבצע רק בתחילת נובמבר, בלי שיותר להם לגלות את סוד המבצע לפקודיהם ובלי שיוכלו לעשות כל הכנות של ממש. למפקדי-הדיביזיות נודע על המבצע רק ב-12 בדצמבר, היינו ביום ה-ע פחות 4. לפני שנמסרו להם פרטי התכנית המבצעית, נדרשו הם לחתום התחייבות לשמירת הסוד, תוך הסתכנות בהוצאה להורג במקרה שיפרו התחייבותם. הוזכרה, כמו-כן, אחת מפקודות-הקבע-לקרב משנת 1940 האומרת, ש"אף קצין אינו רשאי לדעת יותר מה-נחוץ לו לביצוע משימת-הוא". כל ההכנות המעשיות שנעשו, נעשו בלי שהדרגים המבצעים ידעו את מטרת ההכנות. כך, למשל, היו משוכים נעות היחידות שתפסו את העמדות בקר-המגע כי הן מבצעות החלפות רגילות בקו. לדרגים מנהליים הוצאה פקודת-מבצע של-סרק, שפירושה היה הכנות למערכת-הגנה על הנהר ריין. כבר כאן כדאי לציין שהסודיות הקיצונית, שנקטה גם כלפי-פנים, עלתה לצבא הגרמני במחיר רב. למפקדים בדרגים הטקטיים נשאר זמן מועט-מדי בשביל ללמוד את בעיותיהם, לסייר את השטח ולעשות את הכנותיהם. סיורים ופשיטות למטרות מודיעין-קרבי וטיסות-סיור לפני יום ה-ע נאסרו כליל. על מנת לשמור בסוד את ריכוז הכוחות לקראת המתקפה, עובדו תכניות מפורטות שלפיהן צריכות היו העוצבות לעבור לשטחי-הכינוס רק ב-מים האחרונים שלפני יום ה-ע. כל תנועה לאור היום נאסרה. מסוף נובמבר 1944 הוטלה דממת-אלחוט גמורה. כמו-כן נאסרה תנועת כלי-רכב בתחום של 8—5 ק"מ מקר-החזית. מגבול רצועה זו וקדימה, אל החזית, גררו את התותחים והעגלות כשאופניהם עטופים סמרטוטים וקש, ואת כל סוגי האפסניה העבירו בנשיאה או גרירה ע"י אנשים. הוחמר הפיקוח על ההיסעים, ולצורך זה אורגנו בכל הדרגים יחידות גדולות של משטרה-צבאית ("ג'נדרמריה-שדה"). בגזרת-המתקפה נמצאה למשל יחידת מ"צ שמתנה כמה מאות איש; היא פעלה מטעם הפיקוד-העליון, ובראשה עמד

אית. בגלל סודיות זו לא נתגלו לאמריקאים מועדה ומקומה של המתקפה הממשמשת ובאה וכוחותיהם במקום-התורפה של כל מערכת בחזית-המערב לא הוגברו.

הפעלת עצמה בלתי-צפויה

בתקופה שקדמה למבצע-הארדנים הניחו כל הערכות-המודיעין של בעלות-הברית, בכל הדרגים, כי אין באפשרות הגרמנים לארגן מערך

עבודת-מודיעין לקווה

ב־9 בדצמבר 1944, במקביעת מצב־האויב ע"י המודיעין של קבוצת-הארמיות השתיים-עשרה (אליה השתייכה הארמיה הראשונה האמריקאית) לא עלתה אומדנת עצמת האויב באיזור-הארדנים על שש דייביות וחצי — לעומת אותן שבע הדיביות הגרמניות שפתחו במתקפה, וארבע־עשרה הדיביות הנוספות שהוטלו אח"כ בהדרגה למערכה. יש בכך משום ציון להצלחת אמצעי-הבטחון שנקטו ע"י הגרמנים. מתוך מאמרי-ניתוח כבטאון בית-הספר הגבוה-למלחמה האיטלקי.

הערכת קצין-המודיעין הראשי של הארמיה הראשונה (ב־22 בדצמבר) היתה כי הגרמנים הכניסו לקרב בארדנים עשרים וארבע דיביות, וכי להם עוד שלוש־עשרה דיביות בעתודה-הסמוכה, כולל ארבע דיביות-שריון. כן ציין הוא כי על תשע דיביות נוספות, נודע כי הן בעתודה לגזרה זו, אך אין לדבר אישור סופי, וכי עוד תריסר דיביות, בנוסף על הנ"ל, יתכן כי תובאנה מגרמניה או מחזיתות-קרב אחרות.

מתוך "המאבק על אירופה", לצ'סטר וילמוס

מצבו של האויב הנו כזה שאין הוא יכול לערוך פעולות-רבתי התקפיות.

פילד-מרשל מונטגומרי, בהנחיתו
מ־15 בדצמבר 1944

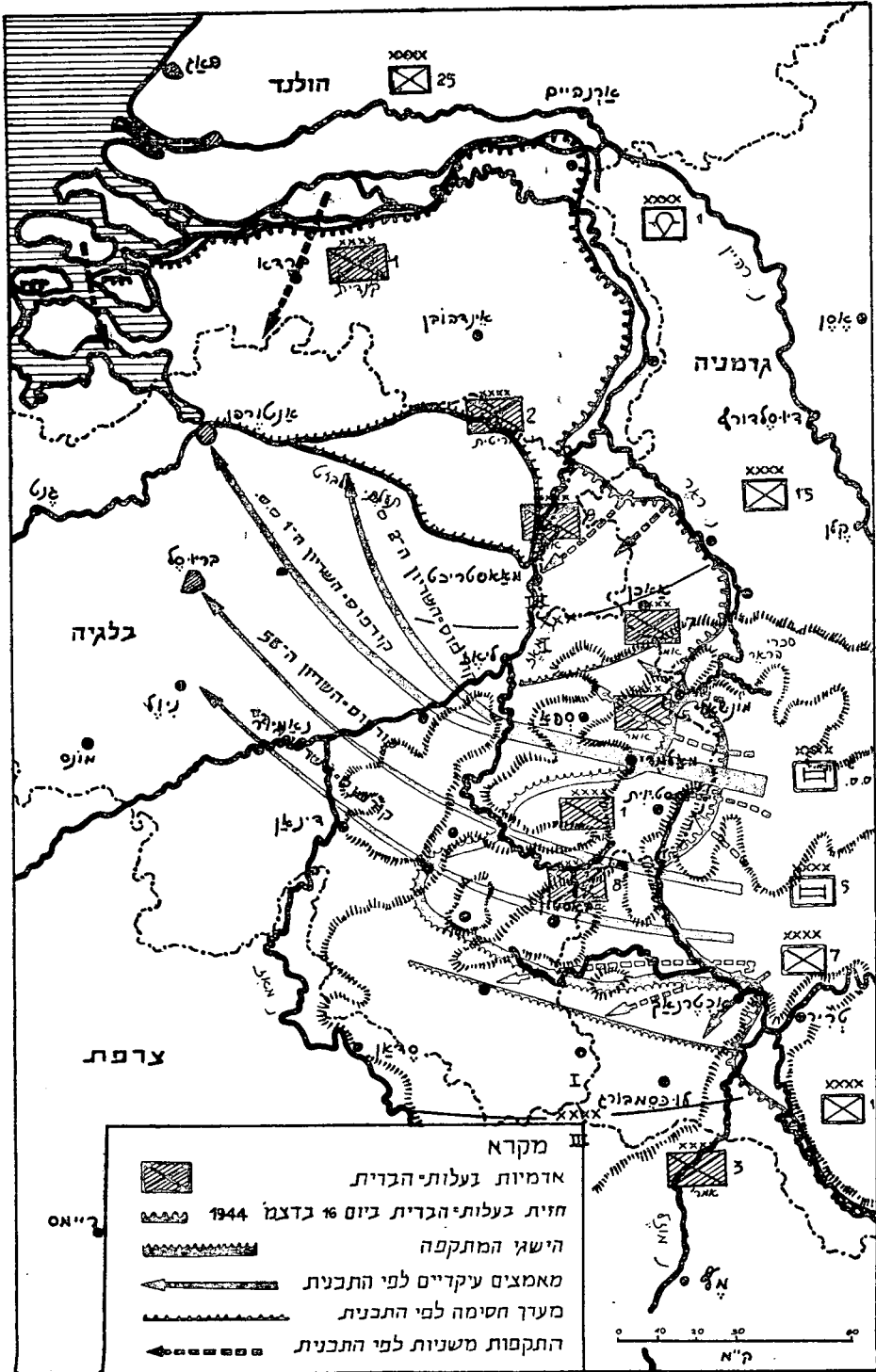
התקפה רציני — וכי הנצחון הסופי, שיושג עם הפלישה ללב גרמניה, מהווה בעית זמן בלבד. למרות זאת, הצליחו הגרמנים לגייס, לארגן ולהיכין במידה מספקת, ולעתים במידה העולה על התקנים — ובהסתר — עוצבות חדשות, ולתגבר עוצבות שהותשו בקרבות הקודמות. ראייה לזאת — יחסי הכוחות שהושגו בקטע החזית שהועד להבקעה: — 29 דיביות גרמניות כנגד 4 דיביות זיות אמריקאיות (שמאחוריהן לא נמצאו כל עתורות אופרטיביות ואסטרטגיות ראיות-לשמון). ריי-כוז-כוחות זה צויד בצידוד מהמעולה ביותר, דבר אשר דרש, באותה תקופה, מאמץ מיוחד מהתעשייה הצבאית הגרמנית. לרשות העוצבות המשוריינות ניתנו למעלה מ־800 כלי רכב-קרב משוריינים. ריי-כוז כזה של כוחות וצידוד נעשה כמובן על חשבון דילול קיצוני של הכוחות בגזרות אחרות — ועל חשבון חזית-המזרח, דבר שהיו לו תוצאות עוד בטרם נסתיימו הקרבות בארדנים. כדאי גם לציין שהגרמנים הצליחו לרכז לקראת המבצע אגד אוירי שהכיל קרוב לאלף מטוסי-קרב, בין המהירות לזמות הקשות שהונחתו ע"י האויריה הגרמנית במלחמת-העולם השנייה היתה זו שבוצעה, ביום הראשון של שנת 1945, על שדות התעופה של בעלות-הברית בבליגיה ובהולנד. במבצע זה נגרמו לכל אחד מהצדדים אבידות המסתכמות במאות מטוסים שהושמדו על-פני הקרקע ובקרבות הא-ויר. גם מבצע אוירי זה גרם אפתעה לא-מעטה לבעלות-הברית.

כשאנו מדברים על עצמת ההתקפה, אי-אפשר להתעלם מהגורם של רוח-הצבא הרמה וההתלהבות ששררו בשורות הכוח המסתער, אשר חלק ניכר ממנו נמנה עם גייסות ה.ס.ס.

בחירת מקום בלתי-צפוי

על בחירת איזור הארדנים כמקומה של מתקפת-הנגד הגרמנית השפיעו השיקולים הבאים:

- מערך-ההגנה של הקורפוס האמריקאי ה־8 שהופקד על איזור הארדנים, היה את החוליה החלשה ביותר במערך בעלות-הברית אשר השתרע משיבצריה עד הולנד ועד-בכלל.
- את איזור הארדנים ציינה במשך תקופה ממושכת אי-פעילות מבצעית. אצל בעלות-הברית

מערכת-ההפתעה בארדנים

להשתמש בכוח-האוויר שלהן בשעות הלילה. כן איפשרו, ממילא, לילות-החורף הארוכים הנועה — הן מבצעית והן מנהלתית — חופשית יותר. חשיבות-מה נודעה גם לעובדה שהמתקפה נועדה להתבצע סמוך לחג-המולד, שבו מטבע הדברים נחלשת עירנותם הקרבית של החיילים.

מבחינת הביצוע הטקטי ראוי לציין שבחלק מהמערך-התוקף (בארמית-השריון ה-5) נקבעה שעה 0530 לשעת ה-ש. הנימוקים לכך היו שבשעה זו, כשעתיים לפני עלות השחר, היו הזקיפים האמריקאיים נוהגים להתנמנם; כן הגדילה הק-דמת שעת ה-ש את פרק-הזמן הניתן ללחימה — וזה ביום הראשון של הבקעת החזית, שהוא השלב הקשה ביותר שבכל מבצע-ההתקפה. פריצת המערך הקדמי האמריקאי בשעות החשיכה, פירושה היה ביצוע ההסתערות לפני שתוכלנה לפעול ביעילות הארטילריה והאוויריה האמריקאיות.

אמצעי ההונאה וההטעיה

כאמצעי-ההונאה עיקרי שימשה תכנית מבצע-סרק הגנתי, שכונה "משמר-הריין" "Wacht am Rhein" אשר לכאורה היתה מטרתו להשמיד את כוחות בעלות-הברית בשעה שיבקיעו את החזית בכיוון אאכן-קלן. כדי לתת גיוון-של-אמת לתכנית-סרק זו, רוכזה בסביבות קלן כמעט בגלוי ארמית-השריון הששית. ארמיה זו שהתה כאן עד 12 בדצמבר, ורק אז התחילה בתנועותיה המוסוות-היטב דרומה — לעבר שטחי הכינוס האמתיים שלה.

על-מנת להרדים את תשומת-ללבם של האמרי-קאים באיזור הארדנים ובאיזורים שמאחוריו חדלו הגרמנים באותו זמן מהתקפותיהם באמצעות טילי V-1 ו-V-2 על ליאז' ואנטורפן.

הגרמנים אף הפיצו שמועות כוזבות בדבר הכ-נות להמרד — בשילוב עם פעולה מבחוח — את השבויים הגרמניים שנמצאו ב"מכלאות" בע-לות-הברית, וכן על הכנת התנקשויות בחייהם של מפקדי בעלות-הברית הבכירים, עם איזנהואר בראש, ועוד כיו"ב.

על-מנת להסתיר את החלפות הכוחות בקו-החזית, שבוצעו לקראת המתקפה, נהגו הגרמנים להשאיר במוצבים הקדמיים יחידות-משנה מהער-צבות שפוגו בינתיים לעורף; וכן העלימו, בכסות

"צייד-טנקים", בחזית הארמיה השנייה, אורב לשריון הגרמני.

הופנתה תשומת-הלב כולה אל מוקדי הקרבות העזים שהתנהלו אותה שעה מצפון לאיזור האר-דנים (באיזור אאכן) ומדרום לו (באיזור סאאר-בריוקן).

● הטריז שהוכנס באיזור הארדנים עשוי היה להפריד בין שני הצבאות העיקריים של בעלות-הברית, דהיינו: — בין קבוצת-הארמיות הבריטית של מונטגומרי לבין קבוצת-הארמיות האמריקאית של ברדלי; כלומר, שכאן ניתן היה להכניס את הטריז במקום בו נמצא ה"תפר" האסטרטגי של היריב, דבר שיקל את ניצול ההצלחה בכיוון אנט-רפן בטרם יתאוששו המותקפים.

● איזור-הארדנים הגבעי המבוותר, היערי, דליל-הדרכים, קשה-העבירות והמרוחק מיעדים אסטרטגיים ראויים-לשמם — נראה לבעלות-הברית כבלתי-מתאים לתפעול כוחות-מתקפה גדו-לים; וזאת ידעו הגרמנים.

● שטחי-הכינוס ואיזור-הפעולה היעריים ברו-בם העניקו לגרמנים, שסבלו מנחיתות באויר, הסואה טבעית יעילה-ביותר.

בחירת זמן בלתי-צפוי

מבחינה אופרטיבית-אסטרטגית נבחר המועד לפתיחת המתקפה באופן שכיוון לזמן בו היו גייסות בעלות-הברית מרותקים להתקפותיהם באיזורים שמצפון לארדנים ומדרום להם. המועד המדויק למבצע נקבע מראש, ובמתכוון, לפרק-זמן שבו מוגי-האוויר גרוע לטיסה, ולתקופת מולד-הירח, דבר שהיה עשוי לגרוע מיכולת בעלות-הברית

נגד — לפני שיקבל לכך אישור מראשי ממשלות בעלות-הברית, רוזולט וצ'רצ'יל; דבר שהיה מר-נע ממנו יכולת לתגובה מידית יעילה. מבוכה זו שתימשך ימים אחדים — סבר — תאפשר את התקדמותן המהירה של העוצבות-הממוכנות הגר-מניות לעבר יעדיהן ואת השגת המטרה הסופית של המבצע.

אמצעי-לחימה חדשים

מערכת-הארדנים לא הצטיינה בהפעלה מהפכ-נית של סוגי-נשק חדשים, אך ראוי להדגיש שה-גרמנים הפעילו את החדשים שבמטוסי-הקרוב הטילוניים מדגם Mess 263 ו-"אראדו" (Arado) במספר שהיה ניכר אפילו בתנאי זירת-המלחמה האירופית, דהיינו 80—60 מטוסים (סוג מטוסים זה לא נמצא עדיין בידי בעלות-הברית *).

כן נציין כי בגזרה הצפונית של המבצע צריך היה לפעול גדוד-שריון מיוחד, שכלל 21 משחיתי-טנקים כבדים מדגם "יאגד-טיגר" ("נמר-ציד"), שמשקלו 71 טון, חמושים בתותח 128 מ"מ ובעלי שריון שנחשב לבלתי-חדיר לנשק הנ"ט הכבד ביותר. אך גדוד זה לא הגיע כלל לחזית — בעיקר בגלל מצב הגשרים, שלא יכלו לשאת את כובדם, וההפצצות-מהאוויר.

אורחי-לחימה חדשים

ראוי לציון אורח הבקעתה של החזית האמרי-קאית — שבוצעה, בדרך הסתננות-רבתי, בגזרת ארמית-השריון החמישית. בגזרה זו ויתרו על

* והופעל לראשונה ע"י הגרמנים, בקרבות-אוויר בתוך גרמניה, כמחצית-שנה לפני כן. — המער.

ה"יאגד-טיגר" הגרמני אשר "כמעט" והופעל במערכת הארדנים.

של שמות בדויים, את העוצבות החדשות: אלו שהועברו מחזית-המזרח, ואלו שאורגנו-מחדש. לכל אורכה של הארמיה-הראשונה האמריקאית (כולל גזרת הקורפוס ה-8) בוצעו במשך חודש ימים לפני המתקפה פעולות-הטעיה באמצעות בלי-רכב נושאי-רמקול, שהשמיעו מדי לילה את רעשם המדומה של רכבת-תובלה וטנקים. כך הור-גלו האמריקאים לרעש כזה; וכששמעו אח"כ התנועות האמתיות לקראת ההתקפה (שאף הן טושטשו ו"הוסוו" ע"י רעש-מנועיהם של מטוסים מנמיכי-טוס), לא הושם אליהן לב.

נוסף לאלה, תוכננה ופותחה שיטה נרחבת של תשדורות-סרק להטעיה, ואשר להפעלת גייסות ממש — הרי במקביל להתקפה העיקרית בוצעה, באיזור שמצפון לאאכן, התקפת-הסחה בעצמת שני גדודי רגלים.

לאחר הצנחה אמתית של יחידת הצנחנים (שידובר עליה להלן) ביצעו הגרמנים הצנחת-בונבות — וזאת על-מנת להגביר את המתיחות והבהלה בקרב היריב.

בשלב ניצול-ההצלחה נהגו הגרמנים להעמיד בראשן של שדרותיהם כלי רכב-קרבי-משורין אחד מן השגל (טנקי "שרמן") וע"י כך הצליחו לפע-מים להטעות את המגינים.

מהירות הפעולה

המתכננים הגרמניים לקחו בחשבון את העובדה שהתקדמות מהירה ככל-האפשר של העוצבות החודרות בעורפו של מערך האויב — היא שתמ-שיך ותאריך את השפעת ההפתעה-ההתחלית. לפיכך הושתת עיתוי המבצע על קצב-התקדמות יומי העולה על 25 ק"מ. קצב-פעולה כזה עשוי היה למנוע את האמריקאים מלהשמיד את מצבורי האפסניה הגדולים שלהם, ובראש-וראשונה מצ-בורי הדלק — שעל תפיסתם וניצולם התבססה בחלקה התכנית הגרמנית להספקת-הדלק להמשך הפעולה.

יש לציון שהיטלר האמין שקצב הפעולה הנ"ל הוא מציאותי בהחלט. אמונתו זו התבססה על ההנחה שבדומה לנוהג מצביאים גרמניים לא יעיו איזונוואר להפסיק על דעת עצמו את התקפותיו המתנהלות באיזורים מרוחקים מאיזור-ההבקעה — על-מנת לסתום את הפירצה ולערוך התקפת-

סער נבחרים, שהוקמו בכל דיביוות-הרגלים וש-
כללו את הטובים שבחיילים ובמפקדים. על גדר-
דים אלה, שהתפצלו לחבורות בנות 40—30 איש,
הוטל לחדור בחשכת הלילה, ולאור זרקורים המ-
כוונים לעננים, בין מוצבי-ההגנה הקדמיים של
האמריקאים, ולהימנע ככל-האפשר מלחימה עד
שיחדרו לעומק של 5—8 ק"מ. לאחר זה, עם רדת
החשיכה ביומה הראשון של המתקפה, צריכים
היו הטנקים להיכנס לפעולה, להתקדם ולעבור
במשך הלילה דרך מערך-ההתקפה של הרגלים
— ולמחרת, עם שחר, לפעול כבר בעומק מערך-
ההגנה. באחד המקומות הקדים את התוקפים עדר
חזירים, שהועד לפוצץ את המוקשים שהגנו על
מתחמי-ההגנה*.)

המאמצים להגברת הבהלה בשורות היריב

לשם הגברת הבהלה, המתפשטת ברוב המקרים
בקרב גייסות-אויב לאחר השגת ההפתעה, הקימו
הגרמנים שני כוחות מיוחדים והם: יחידת "קו-
מנדו" ויחידת צנחנים.

יחידת "קומנדו" מיוחדת אורגנה בפקודו של
איש ה.ס.ס. המפורסם סקורוני (Skorzeny). היא
הורכבה מגרמנים דוברי אנגלית לבושי מדים
אמריקאיים ומצוידים בחימוש ורכב אמרי-
קאיים (**). תפקידה הכללי של יחידה זו, שפן-

(*) תחבולה, שהשתמשו בה כבר בסתו 1939, בשעת
קרבות-ההתקדמות הקצרים וחסרי-התכלית שנערכו אז
ע"י הכוחות הצרפתיים ברצועה שבין "קורמג'ינו" ל"קור-
זינפריד". — המערך.
(**) החוק הבינלאומי אוסר, כידוע, תחבולות מסוג זה.

יחידות-החוד הגרמניות-תוקפות.

**"אין חדש תחת השמש" — אך גם
אשר נוסח כבר פעם, עשוי להפתיע!**

הטקטיקה של "הסתננות-רבתי" בה נק-
טו הגרמנים במתקפת ה-16 בדצמבר באר-
דנים ודאי שהפתיעה את האמריקאים —
אך היא לא היתה, בעצם, בגדר חידוש
בלתי-ינודע. שהרי קדמה לה אותה דוגמה
קלסית של טקטיקה-של-הסתננות אשר
נוסתה ע"י הגרמנים לראשונה (ובהיקף
רב) במתקפה הנודעת של 21 במרס 1918,
בחלק הצפון-מערבי של החזית הבריטית-
הצרפתית שהשתרעה "מני ים ועד שבי-
צריה". כיתות-הרגלים, עם מקלעיהן-הק-
לים, שהתקדמו בצד משעני-ההתנגדות
המחזיקים-מעמד שבגזרת הארמיה-החמי-
שית הבריטית, למשל, גילמו כבר אז אותו
צירוף של טקטיקה שנונה וגשק מתאים
אשר בא לידי ביטוי כעבור דור-צבאי
בהתקפות-החדירה, והמסעים-לעומק, של
שדרות-השריון הקטנות ויחידות-הרגלים
בימ-דצמבר בחבל-הארדנים. נמצא כי
הרוצה לעמוד על-המשמר בפני סכנות-
אפתעה, חייב לא רק לכוון מבט-חודר אל
אפשרויות-העתיד, אלא אף לאמץ זכרונו
ולהרהר היטב בנסינות-העבר ולקחיהם.

הכנה ארטילרית ממושכת, ובמקומה הונחתה הר-
עשה קצרה (בת 30 דקות) על מטרות נבחרות.
את ההבקעה הראשונה צריכים היו לבצע גדודי-

צלה לחבורות קטנות, היה לפרוץ עם התחלת המבצע קדימה, להתערב בכוח אמריקאי נסוג, או להיצמד אל המאסף שלו, ולזרוע מהומה בכל מקום שתגיע אליו. על אנשיה הוטלו משימות אלו: —

- סיור ודיווח (באלחוט) על תנועות האמריקאים, על אופי השטח והמכשולים הטבעיים והמלאכותיים שבו, על מצבורי-אפסניה וכד'.
- חבלה בגשרים, באמצעי-הקשר שבעורף היריב.
- שיבוש השילוט של דרכי התנועה של האמריקאים ובשדות-המוקשים.
- במסוה של מ"צ אמריקאית — לכוון את יחידות היריב בכיוונים כוזבים.
- הגברת המבוכה בשורות האמריקאים ע"י ייחוס נסיגות מבוהלות וכניעות המוניות.
- תפיסת הגשרים העיקריים שעל הנהר מאן לפני שהאמריקאים יספיקו לחבל בהם, והחזיקה בהם.

תכנית זו לא הצליחה במלואה, כי פקודת-המבצע של יחידת ה"קומנדו" נפלה בידי האמריקאים כבר ביום השני להפעלתה. אבל השמועות על מציאתם של חבלנים לבושי מדים אמריקאיים ודוברי אנגלית נפוצו בכל רחבי החזית — וגרמו להשדנות ולאמצעי-בטחון מוגזמים, שהיו גורם מפריע ממשי-מאוד וזרעו בהלה ומבוכה בגייסות האמריקאיים לא-פחות מאשר אילו היו מצליחים הגרמנים לבצע את התכנית בשלמות. כפי שצוין הוקמה גם יחידת צנחנים, שמנתה כאלף איש, אשר מתפקידה היה לצנח באגפה הצפוני של גזרת ההתקפה — ולאבטח את הכוחות הגרמניים הפועלים בגזרה על-ידי חסימת הדרכים בפני יחידות אמריקאיות שתופעלנה להתקפות-נגד מהאגף.

גם יחידה זו לא מילאה את תפקידה (היא הוצתה בלילה, ונתפורה עד כדי כך שלא הצליחה להתארגן) והשפעתה על המבצע היתה כמעט מבוטלת. בכל-זאת הגבילו השמועות על מציאתם של צנחני-אויב בזירת-הקרב את חופש התמרון של חלק מכווחות המגינים, ובכך גרמו לבהלה לא-פחותה מזו שהצנחנים היו עשויים להשיגה, אילו פעלו פיסית את הפעולה לה נועדו (אחדות מיחידות האמריקאים רותקו לתפקידי לחימה בצנחנים).

נשק לא-חדש — אך תחמושת מפתעת

שדרה גרמנית מעורבת התקדמה באיזור יערי ומושלג בארדנים, כשמימיתה — לאגף „מובלעת" בה התבצרו כוחות אמריקאיים, ולפרוץ לעורפה. לפתע הבחינה בסימני תנועה צבאית בשטח שלפניה, והחלה מתפרסת במידת-האפשר — אך לאחר חילופי-יריות ראשונים ירדה עליה עד-מהרה הפגזה מרוכזת — והמדהים היה, שעם כל מהירותה של פתיחת-האש ע"י הארטילריה האמריקאית — ודוקא בירי להתרסקות-באוויר, המצריך כרגיל זמן-מה ל„התמצאות" התותחנים — היתה זו אש תכליתית (וקטלנית) כבר מהרגע הראשון. הפגזים — שנתפצצו, כפי שנתברר אח"כ, כולם באותו גובה — היו „מכסיס" ברסיסיים, פגז-פגז, מחלקת-רגלים שלמה שנתפרסה, או כמעט-ומחסלים את הכיתות ומצאי-המחלקות שבזחלמים והמשאיות הפתוחים. מידת-ההשמד היתה בלתי-שכיחה — והיא נתנה מיד את אותותיה, שרידי השדרה הגרמנית נשתבשו כליל ונסוגו במבוכה. מהלך גרמני אחד על „לוח-האשקוק" של רשת-הנתיבים הצרים והנפתלים שבארדנים סוכל והושב-אחור. היה זה תפעולו הראשון בקרב של שכלול ארטילרי חדש ורבי-השפעה — של מרעוס-הקירבה לפגזי ארטילריה-שדה, שסופחו לאותו זמן ע"י צבא-ארצות-הברית.

„שיתוף-פעולה" מצד היריב בהשגת ההפתעה

כגורם שסייע בידי הגרמנים להשיג את ההפתעה שימשו האופטימיות המופרזת שרווחה במפקדות בעלות-הברית, ולזולן בגרמנים שנחשבו כבר למונצחים, הערכת איזור הארדנים כקטע השקט ביותר שבכל חזית-המערב (למרות הנסיונות שבעבר הלא-רחוק, במסע-1940) — במילה אחת, העובדה שהקלו בהערכת היריב. בכל חישור-ביהן ראו בעלות-הברית בתור האפשרות הגרועה ביותר תגובה גרמנית שלא תוכל לחרוג אל-מעבר

במצולו כראוי הזנחה זו של מודיעין היריב. לא יפלא איפוא, כי בשעה שהגיעו למפקדות האמריקאיות, בבוקר יום ה'ע, הידיעות הראשונות על התגלות חי"ר גרמני „בקבוצות לא־גדודות“ בקו־החזית ועל התקדמותו — לא נמצאו בידיהן נתונים מספיקים להערכת־מצב נכונה. אם נוסיף לזה את הדיווח הלקוי, שהלך ורע (גם בגלל הפרעות לרשתות־הקשר), נבין על שום־מה גרמה ההפתעה שהושגה לבהלה כללית, אשר גברה והלכה עם סתימת הדרכים על־ידי הגייסות הנסו־גים, למנוסה מבוהלת של האוכלוסיה האזרחית, לשמועות כוזבות וכד'. כביטוי מובהק לבהלה זו יכולים לשמש מקרים ללא־ספור שבהם נטשו האמריקאים נשק במצב תקין, מסמכים סודיים, פצועים וחולים...

כל זה — לא היה בו אלא כדי לסייע בידי הגרמנים להשיג הבקעה מהירה.

איך חלף גורם־ההפתעה

לעדיפות — וזו הביאה, בסופו של דבר, לעקירת הגרמנים התוקפים מהבליטה. הדבר נתאפשר הודות לניידותן הגדולה של בעלות־הברית, שהפ־תיעה לא־פעם את הגרמנים אשר נתקלו מדי פעם בכוח־אויב חדש. עליו לא ידעו עד כה. גורם־ההפתעה חדל „לשחק“ לטובת הגרמנים גם מחמת השתפרות מזג־האוויר, שהתחילה ביומו הרביעי של המבצע ואיפשרה את הפעלת מלוא־עצמתה של אוירת בעלות־הברית העדיפה. להאטה ניכרת של ההתקדמות הגרמנית גרמה גם הדביקות העק־שנית שגילו האמריקאים בהחזקת צומתי דרכים, שהחשובים בהם (מלמדי, סט.־וית ובאסטון) תוג־ברו תוך־כדי המערכה.

הסודיות המופרזת שבהכנות למבצע החלה עדי־מהרה לתת את סימניה בהשפעתה על מחלך הקרב. ראשית־כל — בהספקת הדלק. הגייסות־הממוכנים הגרמניים סבלו ממחסור גדול בדלק. מסתבר שאנשי האפסנאות, שסברו כי ההכנות נעשות לקראת מבצע־הגנה, הקימו את מצבורי־האפסניה הרחק מקו־החזית, בחלקם ממזרח לנהר ריין, וה־מרחקים הגדולים בין המחסנים שבעורף והגיי־סות הפורצים קדימה הכבידו על הספקת הדלק,

למסגרת של התקפת־נגד מקומית — וקודם כל באיזור אאכן. ראינו לעיל שהגרמנים עשו את כל שבאפשרותם כדי להעמיק את האמונה הזו. רוח האופטימיות היתה כה מושרשת בקרב האמרי־קאים והבריטים ועירנותם התרופפה עד כדי כך שעל־אף סימנים־מעידים על המתקפה שהיו מס־פיקים לחלוטין, אף קצין־מודיעין אחד לא העריכם נכונה. רבות מידיעות אלו לא זכו בכלל לאמון (בין היתר — דוחי־חקירות של שבויים גרמניים). כתוצאה מהלך־רוח זה אף לא הוכנה שום תכנית מוגדרת לבלימת מתקפה אפשרית באיזור האר־דנים. השפיע כאן לא־מעט אופי פעולת־המודיעין של בעלות־הברית, שהושתתה בראש־וראשונה על תצפית־אוויר, תוך הזנחת יתר אמצעי־המודיעין. אינ־תימה שחומרת מזג־האוויר בתקופה שלפני המתקפה צימצמה במידה ניכרת את מקורות הידיעות על האויב — וסייעה לו בהשגת ההפתעה.

כידוע לא הצליחו הגרמנים לנצל בשלמות את ההצלחה שהושגה בשלב החדירה. לא נתאשרה ציפייתו של היטלר לאטיות תגובתם של מצביאי יריבו. למרות העובדה שהתמונה הכללית על המתרחש בזירה נתחזרה לאיזנהואר רק ביומה השלישי של המתקפה, כבר בסופו של יום ה־ע כוונה לכל אחד מאנפי גיורת־המתקפה דיביזיה משוריינת אחת, ובמרוצת־הזמן גדלו והלכו הכו־חות שהוטל עליהם לבלום את התקדמות הגר־מנים. כוחות אלה גברו עד כדי כך שתחילה השיגו בגורת־הארדנים שוין־כוח, אשר לאחר־מכן הפך

מעוללות המערכה

1944, לאחר שרוצצו בהצלחה כה רבה את חזית הגרמנים בנורמנדיה ואת כל מערכת שבמערב-אירופה.

הפתעה למפתיעים

בסטריות מצאו הגרמנים כי הקדימום אחרים — הפעם הדיביזיה-המשוריינת ה-7 האמריקאית בהנהגת גנרל-בריג. ר. ו. הוז-ברוק, אחד האנשים הגדולים של הארדנים. בצאתו בטרם-שחר מ"איזור המנוחה" שלו שמצפון ללאאק, עבר אחד מ"פיקודי-הקרב" שלו בשעות-אחר-הצהריים המוקדמות את 80 הק"מ שבינו לבין סטריות, ושני "פיקודי-הקרב" האחרים עשו כברת-דרך זו עד לחשיכה. היה זה הישג ראוי-לציון — שכן פעמיים נאלצו שיירותיו של הזברוק לסוב ולעשות-הקפה לעבר מערב, עלימנת להימנע מהיתקלות בחודה של שדרת-השריון הגרמנית של פאיר במסעה לעור מק המערך האמריקאי*); ועל פני החלק האחרון של מסעו היה עליהן ממש לפרוץ לעצמן מעבר (לעתים — ע"י איום בהפגזת כל-יחידות שלהן נגד זרם-השטפון של יחידות-שירותים, ואפילו גייסות-לוחמים, שהיו נתונים בנסיגת-מבוכה. אותו לילה הציב הזברוק את "פיקודי-הקרב" שלו ב"מערך-פרסה" רופף סביב סטריות. לתוך פרסה זו אסף הוא מקצת שרידים של היחידות אשר ספגו את ההלש הראשון (של התקפת האויב) והוא ערכס-מחדש, על-מנת שילחמו שוב. כך הפכה סטריות לסלע-של-הגנה, אליו התנפץ הזרם-הגואה של הסתערות הגרמנים.

* חלק של יחידה אחת נלכד-במלכודת ע"י אנשי-הס.ס. של פאיר. כ-160 אמריקאים נשבו; ובהיותם "מעמסה" לצותי-הסנקים הגרמניים, סוּרו בשורה אחת ונורו במקלעם. לפחות 142 נהרגו, אך הנותרים, לאחר שהעמידו פני מתים, חזקו בליה — והם שסיפרו את הסיפור הקודר על "טבח-מלמדי", העתודות האמריקאיות, שנת-מלאו חימה לשמע מעשה-התועבה זה, נכנסו עתה לקרב כשהן חדרות צמאון-נקם.

הערכות-מודיעין

"קביעת-המצב" ע"י מודיעין הארמיה-הראשונה האמריקאית (לה השתייך הקור-פוס-השמיני) נעשתה בזו הלשון: 10.12.44 — "ההגדלה המתמדת של כוחות האויב שממערב לדיין מעוררת אותנו לחשוב ברצינות כי האויב עשוי להעמיד את הכל על הקלף של התקפת-נגד, כפי שתוארה באפשרות מס. 2' שצוינה-לעיל".

שם, בסעיף "אפשרות מס' 2", היה כתוב: "2. האויב יכול לערוך התקפת-נגד — ביחידות טנקים ורגלים ובסיוע אווירי וכוחות מיוחדים — בנקודת-מאמץ-עיקרי ובזמן, אשר ייבחרו על ידו". בכל ההערכות האחרות של בעלות-הברית, שמרמת המפקדה-העליונה ועד לרמת הדיביזיה, — על אף התגלות מציי-אותן של יחידות גרמניות חדשות באותה גזרה, ואף ידיעה על פקודה ליחידות סיוור-הגרמניות לסייר את הגשרים מעל המאז — לא הובאה-בשבון "אפשרות" של מתקפה-נגד גרמנית בתנופה-רבתי.

הפתעה מצד המנוצחים

כאשר נמצא מולך יריב שעודו במצב תקין, מן-הסתם הספקת במשך הזמן לע-מוד על טיבו ומסיבותיו, ולרכו ידיעות על היערכותו, משאביו וכו'. אך משניפצת במוידיך את מערכו, והכל אצלו הוטל לתוך כור-היתוך, והוא מתאמץ עתה להתכונן איך-שהוא להמשך-ההתמודדות — ובדרך-הטבע ניתקו בודאי בינתיים רוב צנורות-המודיעין שלך והמקורות לרכישת-הידיעה על אודותיו — כיצד או תוכל ליצור לך את התמונה הברורה והנכונה, שתאפשר לך להתמצא במהלכו האפשריים והצפויים? גם בזאת טמון בודאי אחד השרשים של "טשטוש-ראיה" מפתיע שאחז את המודיעין והפיקוד של בעלות-הברית בשלהי

טיים אפשרות לערוך כראוי את "קבוצת-הסיור"
ו"קבוצת-הפקודות" שלהם; הדממה-האלחוטית
גרמה לכך שצותי-הקשרים לא היו מאומנים די-
צרכם.

אופיינית היתה התקלה שערכה (משך 24
שעות) שדרה משורינת של המאמץ-העיקרי של
הארמיה-החמישית. שדרה זו התקדמה על-פני
נתיב שנמצא חסום ע"י גזעי-עץ כרותים לאורך
3 ק"מ. במצב-הכנות תקין צריכה היתה עובדת
מציאותו של מכשול זה להיות ידועה למפקד
השדרה — שהרי היו אלה הגרמנים-עצמם שה-
קימו מכשול זה בעת נסיגתם לפני-כן דרך האר-
דנים.

המצומצמת בלאו-הכי — וביחוד לאחר שאוירית
בעלות-הברית התחילה להלום ללא-הפוגה בשד-
רות-ההספקה. מחסור זה החמיר עוד יותר עקב
התכנון שלקח בחשבון צריכה נורמלית בלבד —
וגם צריכת-דלק זו נתכונה לספק בחלקה על-ידי
תפיסת מצבורי-דלק של האויב. בפועל, עלתה
הצריכה פי-חמשה על הכמות שחושבה.

בין יתר התקלות הרבות שנבעו מסודיות מופ-
רות ראויות לציון: — איסור פעולות מודיעין-
קרבי וסיורי-אוויר בשלבי-ההכנה השפיע לרעה
על איסוף הנתונים הטקטיים, הדרושים לניהול-
קרב מוצלח; דחית ההחלטות-בקו ומתן הפקודות
ברגע האחרון מנעו מהמפקדים שבדרגים הטק-

פרשת מבצע-הארדנים ב-1944 באה לאשר במשנה-תוקף את חשיבותה
של ההפתעה כאחד הגורמים החשובים ביותר להשגת הצלחה. הפרשה
מעידה על כך כי ההפתעה עשויה לשרת כראש-זראשונה את אותו צד
הנופל בעצמתו מעצמת יריבו והיא נועדה לפצות על חולשת-הכוח המספרית.
עקב אמצעי-הגילוי החדשים קשתה עתה השגת ההפתעה; וללא סודיות
מוחלטת (אך לא מופרות) לא ניתן להגשימה כלל.

יש לזכור שההפתעה היא גורם החולף ער-מהרה; כדי להאריכה, ולנצל
כראוי את השפעתה ההתחלית, נתונה בידי היוזם אפשרות אחת בלבד,
והיא — להקדים את האויב בכל מהלכיו — כלומר, להבטיח קצב-פעולה
העולה על זה של תגובות יריבו.

